

GEZİ'DEN TABİP ODALARINA KALAN: YARGILAMALAR

Eriş BİLALOĞLU*

Özet: 2013 Haziran'ında Türkiye'de Gezi direnişi/isyani ya da Haziran günleri olarak bilinen yaygın ve kitlesel bir toplumsal hareket yaşandı. Bu olağandışı süreçte hekimler ve tabip odaları da mesleki görevlerini yerine getirmeye çalıştılar. Bu nedenle Sağlık Bakanlığı marifetiyle -12 Eylül cunta "hukukunun" devamı olarak- TTB tarihinde üçüncü kez, "amacı dışında faaliyet" gerekçesiyle seçilmiş gelen organların görevden alınması davası açıldı. Yazıda Toplum ve Hekim Dergisi tarafından hazırlanan Dosyanın gerekçesi ve yer alan yazılar tanıtılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Gezi direnişi/isyani, tabip odaları, amacı dışında faaliyet.

What Remains To Chambers of Medicine From Gezi: Trials

Abstract: In June 2013 Turkey experienced a widespread and massive social movement known as "Gezi Resistance" or "Days of June". In this extraordinary process physicians and chambers of medicine tried to fulfil their professional duties. As a response, the Ministry of Health brought a court action for the dismissal of elected bodies of the organization – as an extension of the Junta law remaining from September 12th, 1980- on the charge of "activity out of mission"; the third court action against the TTB in its history. The article is introductory to the file prepared by the Journal "Community and Physician" and to articles included.

Key words: Gezi resistance/uprising, medicine, activity out of mission.

T.C. Sağlık Bakanlığı'nın "Davacı", "Karşı Taraf"ın da Ankara Tabip Odası olarak yazıldığı Asliye Hukuk Mahkemesine yapılan başvuruda "Talebin Konusu" olarak aşağıdaki paragraf yazılıydı:

"Hukuka aykırı olarak yetkisiz ve kontrolsüz revir adı altında sağlık hizmeti birimleri oluşturarak amaçları dışında faaliyet gösteren Ankara Tabip Odası organlarının 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu'nun Ek 2'nci maddesi uyarınca görevlerine son verilmesi talebinden ibarettir"

2014 Ocak sonunda **Ankara Tabip Odası**'na gelen yazının bir benzeri de Mart ayı sonunda **Hatay Tabip Odası**'na ulaştı.

Toplum ve Hekim Hakem Kurulu 15 Şubat 2014 toplantısında "nasıl seyredeceği" belli olmayan süreçle ilgili bir dosya hazırlamayı kararlaştırdı. Amaç, açılan dava sürecine yönelik TTB bünyesinde yürütülecek faaliyetlerin büyük ölçüde hukuki donanımının kalıcı ve görünür olarak okuyucuyla güncel olarak paylaşılmasıydı.

Neden hukuki?

İlk olarak hatırlatılması gereken "bu davanın" TTB tarihinde üçüncü kez gündeme geldiğidir. Son otuz yıl içerisinde, bir başka ifadeyle 12 Eylül "hukukunun" yürürlükte olduğu ve halen devam ettiği zaman diliminde TTB organlarının amaç dışı faaliyette buldukları gerekçesiyle görevlerine son verilmesi/görevden alınmaları istemli açılan üçüncü dava süreci. AKP Hükümetlerinin de 12 Eylül

"hukukunun" devamı/sahibi olduğu biliniyor. Her halukârda "amaç dışı faaliyet" iddiasının "artık ve bir kez daha" hukuken de mahkum edilmesi gerekiyor.

O nedenle "amaç dışı faaliyet"/TTB ve doğal olarak hekimlik faaliyetinin ilişkisinin hem genel anlamda hem de bu davaya konu olan "Gezi sürecinde hekimlik/tabip odası faaliyetleri" bağlamında evrensel hukuk ışığında paylaşılması bir gereklilik olarak görüldü. Bu çerçevede TTB Hukuk Bürosu'nun hızla başlattığı girişimlerle eşgüdüm içerisinde dosyanın içeriğini çizdik.

Hatırlanacağı gibi 2013 yılı içerisinde Toplum ve Hekim olarak "Olağandışı Durum Olarak 'Gezi Direnişi' ve Sağlık" başlıklı bir dosya çıkartmıştık. Dosyanın Editör yazısında "dosyanın sınırlarını Olağandışı Durumlarda Sağlık Hizmeti" olarak belirlediğimizi ifade etmiştik. Dolayısıyla Gezi'ye/sürecin değerlendirilmesine "bizden/hekimlerden" başka hiç kimsenin katkısının¹ bizim kadar olmayacağı/ol(a)mayacağı bir alanı belirleyerek sorumluluk almıştık.

O dosyada yer alan yazılar doğal olarak bu davanın büyük ölçüde sağlık/tıbbi donanımını oluşturacak. Bir başka ifadeyle elinizdeki sayı ile birlikte bir bütün oluşturacak. Hekimlik gözü, yüreği ve akli ile bakınca, kısacası hekimce bakınca Gezi sürecinde "yaptıklarımız değil yapamadıklarımız" nedeniyle sıkıntı duyduğumuz, bunun ötesinde hekimlik açısından ne yapılması gerektiğinin tartışması

*Toplum ve Hekim Hakem Kurulu Üyesi

olduğunu Toplum ve Hekim olarak (da) bu sayılarla kalıcılaştırmış olacağız.

Kuşkusuz "Olağandışı Durum Olarak 'Gezi Direnişi' ve Sağlık" dosyasını hazırlarken Sağlık Bakanlığı'nın böyle bir girişimde bulunacağını bilmiyorduk, ama kuvvetle muhtemel kendine yakın bir çabası olacağını bekliyorduk. Yanılmadık.

Bu dosyaya ilk olarak SB Hukuk Müşavirliği'nin (yukarıda alıntı yaptığımız) dava açılması ve oda organlarının görevden alınması talepli dilekçesini belge olarak koyduk. Söz konusu belge Ankara Tabip Odası (ATO) ile ilgili süreci başlatan Ocak 2014 sonunda gelen dilekçeydi. Mart ayı sonunda elimize ulaşan Hatay Tabip Odası'nın (HTO) dilekçesindeki temel fark Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Selim Matkap'ın yaptığı açıklamalarla "vefat eden (Ahmet Atakan) vatandaşımızın Tabip Odası üyesi olmadığı halde kurumsal varoluş amaçlarıyla örtüşmeyen nitelikte toplumsal olaylara taraf ve müdahil olması" ve ölümü nedeniyle "haksız ve mesnetsiz biçimde Hatay Valiliği'ni hedef göstermesi" olarak özetlenebilir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi dosyada Ankara Tabip Odası'nın dilekçesine yer verdik. ATO dilekçesi hem daha "detaylı" gözüküyordu hem de hukuki görüş almak üzere yazarlara Mart başında ATO dilekçesini göndermiştik.

Belge olarak yer vermeyebilir miydik? Gezi ortamında hekimler/tabip odalarınca işlenmiş suçların (!) neler olduğunu, değerlendirmesini, dayanaklarını (!) paylaşmamak, sayfa kaybına yol açacağı düşüncesiyle gereksiz görmek olmazdı. Akıllara durgunluk veren "zengin içerik ve kurgu bütünlüğü"nden ürkmemek zor. Dolayısıyla yanılmadık, çünkü Gezi'nin gerekçesini (de) oluşturan bir yönetim anlayışının uygulayıcısıydılar.

Belgeyi takiben bu dosyaya Gezi değerlendirmesi ile başlamanın yerinde olacağına karar verdik. Geçen bir yılın üzerine çok değerli ve çok hacimli bir Gezi külliyatı olduğu ortada. Bunun artacağını da beklemek gerekir. "Her gün Gezi üzerine yeni yayınların raflarda yerini aldığı bir dönemde... 'tam da bu yüzden' en azından kişisel olarak Gezi üzerine yazmanın benim için çok erken olduğuna karar verdim. Ola ki 'jetonu geç düşenlerden' biriyim." (Ayhan Yalçinkaya, 2014, Kavimkırım İkliminde Aleviler, syf 9) . Yalçinkaya'nın yaklaşımını benimsemekle birlikte hukuki değerlendirmelerin ağırlıklı olacağı bir kapsamda " Gezi'nin gelişi belli miydi? Dinamikleri nelerdi? Gezi neydi?" derlemesi her açıdan tamamlayıcı olacaktı. Mevcut külliyat düşünülduğünde zor olan bu işi Eriş Bilaloğlu üstlendi.

Hep birlikte yaşadığımız "Haziran Sokaklarında Tıbbın İnsanlıkla İmtihanı" nı Feride Aksu Tanık yazdı. Tanık Sağlık Bakanlığı'nın Gezi sürecinde

yetersiz kalışını, kamusal sorumluluğunu yerine getirmeyişini sayılarla paylaştıktan sonra herkes için öğretici olacak "şiddet koşullarında ilkyardım ilke ve standartlarını" uluslararası kaynaklardan aktarıyor. Böylece aktarımlar ışığında sağlık çalışanlarının bireysel, tabip odalarının/TTB'nin ise kurumsal olarak hekimlik değerlerine sahip çıkarak en temel insani sorumluluklarını yerine getirmeye çalıştıklarını, Sağlık Bakanlığı'nın ise durumun ciddiyetiyle uyumlu bir tutum sergilemediğini görünür kılıyor. Öyle ki Gezi sürecinde yer alan sokak sağlıkçılarının (bilerek ya da bilmeden) yerine getirdikleri hizmet ilkesinin şiddet koşullarında hizmet sunan sağlık çalışanlarına yönelik uygulama kılavuzlarında yer aldığını öğrenmek (hepimiz adına) gurur verici: "insan ol, yaralıları tedavi et, sadece yaraları değil"! Yazının bütünü içerisinde aktarılan bilgilerde etik ilkeler özel bir vurguyla yer alıyor: "...sağlık hizmetleri etiğine aykırı ya da yasal olmayan emirlere itaat etmeyi reddedin". Her koşulda ama özellikle şiddet ortamlarında etik açıdan ikilem olduğunda etik tutumun netleştirilmesinin zorluğu çok açıktır. J. Derrida'nın dediği gibi "Etik, ne yapman gerektiğini bilmediğin noktada, bilgiyle eylem arasında bir uçurum olduğunda, var olmayan yeni kuralı icat etmek için sorumluluk üstlenmen gerektiğinde ortaya çıkar".

Üçüncü yazı "Hekimlik Yargılamaları" başlığıyla Ziyet Özçelik'e ait. TTB'nin yönetici organları için amaç dışı faaliyet nedeniyle görevden alma talepli üçüncü dava süreci olduğunu söylemiştik. Özçelik ilki Adalet Bakanlığı, ikincisi İçişleri Bakanlığı ve bu kez de Sağlık Bakanlığı marifetiyle gündeme gelen bu üç davayı özetliyor ve beraberinde her üç davada amaç dışı faaliyet olarak nelerin konu edildiğini aktararak toplumsal olaylarla/sorunlarla hekimlik/hekimlik değerleri ilişkisinin kurulmasına yaklaşım sunuyor. Yazı vesilesiyle her iki davaya konu olan belgelerin ve özel olarak ilk davada TTB Merkez Konseyi Başkanı olan Prof. Dr. Nusret Fişek'in mektubunu paylaşması yazıya renk katıyor. Yine de yazı çok büyük olasılıkla okuyucu da bir iç burukluğu doğuracak. 1985'de açılan ilk davada yer alan avukatlardan Ahmet Tahtakılıç mahkemeye sunduğu dilekçesini şöyle bitiriyor: "Halkımız bu gibi çelişkili ve gereksiz girişimler için 'ele güne karşı' deyimini kullanmaktadır, çok doğru". Geçen 30 senede hala "ele güne karşı" durum aynı!

İzleyen yazılar bu sayının gövdesini oluşturuyor. TTB Hukuk Bürosu'nun programlı olarak davaya sunulmak üzere istediği hukuki görüşlerden oluşuyor.²

Kerem Altıparmak'ın hukuki görüş yazısı "önce sorunun doğru sorulmasının önemini ve

gerekliliğini" anlatmakla başlıyor: "Sağlık Bakanlığı, normal koşullarda gerçekleşen denetim dışı bir sağlık birimi varmış gibi soruyu şöyle sormaktadır: Sağlık Bakanlığından izinsiz sağlık hizmeti verilebilir mi? ... Oysa soruyu şöyle sormakta mümkündür. Devletin sağlık kurumlarına hakkında işlem yapacağı, fişleneceği için gitmek istemeyen bir kişiyi gördüğünde (böyle onbinlerce benzer durumda olan kişi varsa) hekim ne yapmalıdır?" Yazar sorulması gereken soruları sıralayarak toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkı, bu hakka yönelik cezasızlık ve hak sahibine misillemeyle destekli Türkiye'de sistematik ihlal politikasını somutluyor. Kişisel veri sorununun da değerlendirildiği yazı Sağlık Bakanlığının haksız ve yanlış kurgulanmış bir soruşturma sonucunda başlattığı davanın reddi gerektiği görüşüyle tamamlanıyor.

Hekimlerin ilkyardım ve acil yardım yükümlülüğünü yerine getirmeleri gerektiren olaylarda tabip odalarının görevlerini değerlendiren yazı Onur Karahanoğulları'na ait. Çok sayıda hekimin geniş çaplı bir olayda ilkyardım ve acil yardım yükümlülüğünü yerine getirmeleri gerektiren durumlarda meslek odasının gerçekleştirdiği eşgüdüm, düzenleme veya örgütlenmeyi "sağlık hizmeti birimi açmak ve işletmek" olarak değerlendiremeyeceğini kurum, kurumsallaşma kavramları ve mevzuat ışığında ele alarak açıklıyor. Devamla aslında bunun "mevcut durumda" tabip odalarının bir işi olduğunu, kuruluş amacının gerektirdiği bir yetki ve sorumluluk olduğunu gösteriyor. Sağlık hakkı, sağlık hizmeti kavramları ile sağlık kuruluşları ilişkisini ve bu ilişki içerisinde tabip odaları ve Türk Tabipleri Birliği'nin yerini tartışıyor. Karahanoğulları, Sağlık Bakanlığının acil sağlık hizmetleri örgütlenmesinin varlığının tabip odaları ve Birliğin kamu hizmetleri örgütlenmesindeki yetki ve yükümlülüklerini dışlamadığını, meslek odasının gereken önlemleri alması ve düzenleme yapmasının geçici bir iş örgütlenmesi olduğunu belirtiyor.

Bu bölümün üçüncü yazısı biber gazıyla müdahale ve hekimlerin rolünü değerlendiriyor. H. Burak Gemalmaz biber gazı kullanılması 'koşulları', kullanım bilgileriyle birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Sözleşmesi çerçevesinde değerlendirme yapıyor. Biber gazı tıbbi müdahale, sağlık görevlileri, TTB'nin rolü, tıbbi hizmet sağlama yükümlülüğü başlıklarında doyurucu bilgiler ışığında açıklamaların yanı sıra TTB'nin Hekimlik Meslek Etiği Kuralları ve Uluslar arası Sözleşmelere Uyma Zorunluluğu ile doğan yükümlülüklerin de altı çiziliyor. Acil sağlık hizmetlerinde kişisel verilerin korunmasının son olarak ele alındığı bölümde bu alandaki olumsuz tutumun sonuç olarak başta toplanma özgürlüğü

gibi diğer haklara bir müdahale anlamı taşıyabileceğine dikkat çekiliyor.

Bu (hukuki) bölüme ait son üç yazı -talep edildiği gibi- bütünüyle hukuki mütalaa formunda kalem alınmış olup dosyada birbirini izleyen biçimde yer verdik.

İlk yazı iki imzalı; İdil Işıl Gül ve Ulaş Karan. Yazarlar Gezi'de insan hakları açısından gündeme gelen birçok konu ve ihlali haklar ve devletlerin yükümlülükleri bağlamında ele alarak sağlık hakkı, örgütlenme özgürlüğü, seçme ve seçilme hakkı başlıklarında inceliyor. Gezi ortamında sağlık hizmetine erişimi değerlendirerek Sağlık Bakanlığının yetkili olmamakla birlikte gösterileri 'yasadışı' ilan etmesini de hatırlatarak yaralı kişilerin sağlık hizmetine ya erişemeyeceklerini ya da sağlık hizmetini hak sahibi olarak görülecekleri kişi ve kurumlardan alacaklarını belirtiyor. Bu durumda tabip odalarının yerini boşluğun doldurulması olarak koyuyor. Sağlık Bakanlığının iddialarından bir diğerinin 'haklı olarak' sunulan hizmetin niteliğine vurgu olduğunu, tabip odalarının tam da bu nedenle revirlerin ve burada sunulan sağlık hizmetlerinin organizasyonunda etkin olmasının önemi ve gerekliliğine dikkat çekiliyor. Yazarlar, Sağlık Bakanlığınca dava açılması gerekçesinin "genel sağlığın" korunmasına dayandırılmasıyla dile getirilen iddiaların ilişkisinin görülemediğini belirtiyorlar. Son olarak seçme-seçilme hakkı bağlamında seçilerek gelen Ankara Tabip Odası yöneticilerinin böyle bir davayla görevden alınmasının meslek kuruluşlarının özerkliği ilkesine aykırılığı vurgulanıyor.

İnsan Hakları İçin Hekimler Örgütü de bu dava-ya yönelik fahri danışman olarak süreçte yer alıyor. Donna McKay imzası taşıyan görüş beş ayrı sava dayanıyor. TTB üyelerinin yaralı göstericileri tedavi etmelerini, TTB'nin bu süreçte rol almasını etik, ulusal ve uluslar arası hukuk açısından bütünüyle yerinde ve uygun olarak değerlendiren görüş raporu IV nolu savda bu davanın sağlıkçılara yönelik daha kapsamlı bir saldırının parçası olduğunu söylüyor. V. sav olarak olarak da TTB'ye yaptırım uygulanmasının sağlık hizmetlerinin verilmesi üzerinde olumsuz etkiler yaratacağını, halk sağlığı açısından yıkıcı sonuçlar doğuracağını belirtiyor.

Hayrettin Ökçesiz'in hukuki görüş yazısı da olayla ilgili bilgiler ve bakış tarzlarını paylaştıktan sonra Ankara Tabip Odası'nın Gezi'deki tutumunu asil ve insani bir yaklaşım olarak saptayıp bu yaklaşımı mahkum etmek isteyen her bakışı bu sıfatların hiçbirini taşıyamayacak kadar aşağıda bir yerde bulunmakla adlandırıyor.

Dosyanın son iki yazısı felsefecilere ait. Betül Çotuksöken, İoanna Kuçuradi, Harun Tepe imzasını

taşıyan "Hekim Olmanın Gerektirdikleri" ve Ahmet İnam imzasını taşıyan "Bir Can Verici Olarak Hekim" yazıları hem dosyayı tamamlıyor hem de son noktayı koyuyor: İnam "can verene can vereni suçlama elbette yanlıştır. Hekim, ne durumda olursa olsun sağlık açısından yardım bekleyen birine yardıma koşan bir can katandır"; Çotuksöken, Kuçuradi ve Tepe ise "Her şeyden önce insan olduğunun bilincinde olan her insana da, hekimliğin bu gereklerini yerine getiren hekimlere teşekkür etmek düşer" diyorlar.

Bu dosyaya katkı sunan herkesin aklına, fikrine, emeğine sağlık dileğimizle "ele güne karşı" dimdik durmamızı sağlayan, değerlerimize sahip çıkan hekimlere, bütün sağlıkçılara bu sayı ile selam yolluyoruz.

Dipnot

1 "...Polis müdahalesinden yoğun bir şekilde etkilenen direnişçilere yardım etmek, onların ilk tedavisini yapmak yine direnişe katılanların dayanışma güçlerini arttıran bir başka faktör oldu. Toplu geri çekilmelerde dahi yardıma ihtiyacı olanları kendiliğinden tespit edip elde mevcut olanaklarla ilk müdahaleyi yapan insanların birbirlerine verdiği cesaret başka hiçbir şeyle karşılaştırılmaz nitelikteydi. Bilhassa biber gazının ilk temasında yaşanan bedensel etkileri hafifletmekte ve şidde-

te maruz kalanı sakinleştirmede bu dayanışmanın birlikteliği yeniden inşa ediciliği, kolektif eylemin devamlılığını konsolide etti. Direniş sırasında yaralananlara yardım etmek için semt aralarında kurulan revirleri de bu geniş dayanışma ağı içerisinde düşünmek gerekir. Çoğu genç yaştaki doktorlar, insanüstü bir gayretle yaralı direnişçileri tedavi etmek için örgütlendi. Sık sık kolluk kuvvetlerinin baskısını üzerinde hissedilen sağlık personeli bir öz-örgütlenme modeli geliştirmeyi başardı. Olağanüstü durumlarda devletin sağlık hizmeti götürme kapasitesi ile karşılaştırdığında gönüllü doktorlardan oluşan revirlerin çok daha etkin olduğu aşıkârdır" (Güven Gürkan Öztan; Praksis Özel Sayı 2013, syf 175) "... kolektif tartışma ve hareket etme konusunda hız kazandık. Örneğin, parktaki besin ve sağlık merkezlerinin örgütlenmesi noktasında "örgütçülük" değil, ortak bir "örgütlenme" halinin aktif olması gerçek anlamda başarılı olmamızı sağladı." (Sırrı Süreyya Önder; Bildiğimiz Siyasetin Sonu; Express Özel sayı Haziran-Temmuz 2013, 136; syf 8-9).

2. Yazarlara "Sağlık Bakanlığı tarafından Ankara Tabip Odası'na karşı açılan, "Gezi sürecinde" izinsiz revir açıp işleterek amaç dışı faaliyette buldukları iddiasıyla yönetim kurulu ve onur kurulunun görevden alınması talepli davaya ilişkin mütalaa talebi" konulu ve ekinde bilgi, belgelerin yer aldığı bir yazı gönderildi. Dosyada bundan sonra yer alan yazılar bu talep çerçevesinde gelmiştir.